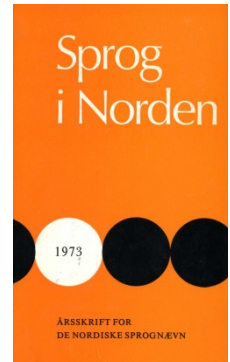

Sprog i Norden

Titel: Dansk lovsprog og kancellistil
Forfatter: Allan Karker
Kilde: Sprog i Norden, 1973, s. 61-73
URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/sin/issue/archive>

© Dansk Sprognævn

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af Sprog i Norden (1970-2004) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Dansk lovsprog og kancellistil

Af Allan Karker

I Folketingets spørgetid den 26. januar 1972 stillede Mette Madsen følgende spørgsmål: "Hvordan vil statsministeren sikre, at kancellistilen afskaffes i lovgivningen, og at henvendelser til borgerne skrives i en let læselig og venlig form?" Mette Madsen henviste til fortalen til Jyske Lov af 1241, hvor der står at loven skal være tydelig, så enhver kan forstå den (*Loghæn skal wære . . . opænbar swa at allæ mæn mughæ witæ oc undærstandæ hwat loghæn sighær*) og fortsatte: "Men der er sket lige det modsatte, det danske lov- og retssprog er blevet mere og mere utydeligt og omstændeligt. Det er stivnet i det, man populært kalder kancellistilen. Det er en snørklet stil fra en tid, hvor borgerne bare havde at stå med huen i hånden og være glade, når myndighederne talte ned til dem. Den stil slæber vi stadig rundt med. Alle er klar over, at den er fuldkommen forældet, og alle har i årevis talt om, at den burde laves om, uden at nogen har gjort noget ved det."

Sandt nok har lovsproget ikke altid været indviklet. Blandt de middelalderlige landskabslove er især Skånske Lov fra begyndelsen af 1200-årene holdt i en enkel stil; et typisk eksempel:

(Danmarks gamle Landskabslove I, s. 257, med justeret tegnsætning) Elde sinum scal man wartha, æn cumbær eld af annars manzs elde i hus annars manzs, ath hanum brænni swa goth sum siax øra, bøte hin ær elden atte thre marc; brændær oc flerum mannum af them

(Danmarks gamle Love paa Nutidsdansk I, s. 76) Sin Ild skal man være ansvarlig for. Men opstaar der Brand fra en Mands Ild i en anden Mands Hus, saa at der brænder for ham til en Værdi af seks Øre, skal den, der havde Ilden, bøde tre Mark til ham. Brænder der ogsaa for

elde, sva margi sum the wartha, æi bôtær hin mer æn thre marc allum them ær scatha finga af hans elde. The thre marc sculu the alli schifta sin i mellin ær scatha finga af hans elde, allum æm mykith, them til siæx øra bran ællær til mera, thy ath andrum brunni til tiugu marc.

flere Mænd ved den Ild, hvor mange de end er, skal han ikke bøde mere end tre Mark til alle dem, der fik Skade af hans Ild. De tre Mark skal alle de, der fik Skade af hans Ild, dele imellem sig, lige meget til alle dem, for hvem der brændte til seks Øre eller mere, selv om der for nogle brændte til tyve Mark.

Men den simple og lettilgængelige sprogform var heller ikke fremmed for enevældens store lovværk, Christian 5.s Danske Lov af 1683; fx 5. bogs 5. kapitel, § 5, der endnu er gældende ret:

Lavhævd bør ingen at nyde paa nogen Ejendom, uden hand klarligen beviser, at hand haver lovlig Adkomst derpaa, ved Arv, Kiøb, Mageskifte, Gave, eller tyve Aars Hævd uden nogens Anke og Paatale, og saaledis bekommer den uden Kære af alle dem, som derudj kunde have noget at sige.

Og som enhver ved, er sproget i Danmarks Riges Grundlov af 1953 langt fra at være snørklet og ubegribeligt; eksempelvis citeres § 64:

Dommerne har i deres kald alene at rette sig efter loven. De kan ikke afsættes uden ved dom, ejheller forflyttes mod deres ønske, uden for de tilfælde, hvor en omordning af domstolene finder sted. Dog kan den dommer, der har fyldt sit 65. år, afskediges, men uden tab af indtægter indtil det tidspunkt, til hvilket han skulle være afskediget på grund af alder.

Når disse lovparagraffer er letfattelige, skyldes det dog utvivlsomt ikke bare sprogformen, men måske nok så meget det faktum at selve sagforholdet er ret enkelt. Er retstilfældet derimod kompliceret, bliver det også vanskeligere at udtrykke i en simpel stil. Allerede landskabslovenes fædre tyede i sådanne tilfælde til et fremmed forbillede, den stil som var udviklet i den pavelige administration med henblik på offi-

cielle, retsgyldige skrivelser på latin. I denne stil mødes to bestræbelser, en saglig og en æstetisk: idealet er at alle logisk sammenhørende omstændigheder af juridisk betydning for klarhedens skyld også sprogligt holdes sammen i en kæde af sætninger inden for ét punktum, den smukt afrundede *periode*; den pinlige nøjagtighed i det saglige ledsages af en pedantisk akkuratesse i overholdelsen af vedtagne omgangsformer som titulaturer og høflighedsfraser. En håndbog fra 1863 giver en lang række danske eksempler på denne stilart, der efter sit typiske miljø — kancellierne, dvs. regeringskontorerne — kaldes *kancellistilen*; et par skal citeres:

Ved Tilbagesendelsen af hoslagte med Amtets behagelige Skrivelse af 31te Decbr. f.A. fulgte Ansøgning fra N. N. i N. med Curator om Bevilling til at være fuldmyndig, undlader jeg ikke tjenstligst at yttre, at jeg efter de afgivne Erklæringer og mit personlige Kjendskab til Supplicanten har Grund til at antage, at han ikke vil misbruge Bevillingen, hvis den forundes ham, og vedføier jeg sluttelig en af Andrageren, paa dertil given Anledning fra min Side, produceret Daabsattest.

(Hylling s. 354)

Næst at indberette, at Districtsjordemoder A.M.S. i G. igaar er afgaaet ved Døden, skal jeg, da ingen practiserende Jordemoder er bosat i Districtet, tjenstligst henstille, at en Qvalificeret constitueres i bemeldte Bestilling indtil denne kan blive besat.

(Hylling s. 379)

Blot disse to eksempler rummer adskillige træk som nu er gået af brug. Det er en misforståelse at kancellistilen er fuldständig størknet i sit ordvalg og formelstof: "Erfarenhed mod-siger ogsaa saadan Formodning" skrev allerede Fr. Stoud i 1816, "Man sammenligne et hundrede Aar gammelt Document med Et fra igaar . . . Hvor megen unødvendig Ballast er ikke bleven udkasted . . . hvor mange indfødte Ord og Talemaader heldigen indsatte i Fremmedes Sted?" (s. 192—93). Hylling glæder sig i 1863 over at "man i den senere Tid har været ret heldig med at udsondre af det skriftlige Embedsforedrag en heel Deel af den Masse Adverbier, hvormed samme forhen belemredes, saasom: *tjenstærbedigst* . . . *allerær-*

bødigst ... pligtskyldigst, tjenstskyldigst o.s.fr." (s. 344). Og blandt adskilligt som er gået af brug i 1922 nævner Frømhøjs (s. 135) præsens participium i passiv funktion, fx "Beløbet fremsendes mod udbedende Tilstaaelse" (dvs. med anmodning om kvittering), men fremhæver på den anden side det moderne kancellisprogs forkærlighed for gammeldags udtryk som *betræffende, formedelst, erholde, trøste sig til* — sprogstof som i det mellemliggende halve århundrede er helt eller delvis forsvundet.

Så længe kancellistilen i alt væsentligt kun blev dyrket og læst af juridiske eksperter, frembød den næppe noget problem for almenheden; i middelalderen har de få skrivekyndige næsten alle været skolede i denne sprogform. Men med den stadig voksende offentlige kommunikation træder kancellistilens karakter af lukket ekspertsprog mere og mere frem. Holberg ironiserer over omsvøbene; da den brave håndværker Antonius vil fri til Herman von Bremens datter, får han det gode råd af Henrik: "vil I tencke paa, at jer Ansøgning skal lykkes, da maa I sætte jere Ord paa Skruer og føre en ziirlig Tale ... I det ringeste maa I begynde jer Tale af det Ord: Saasom eller Eftersom" (Den politiske Kandstøber, 1. akt). For den jævne mand har det givetvis været en vanskelig opgave at sætte sig ind i en bekendtgørelse som den følgende af 1786:

Ober-Præsident, samt Borgemestere og Raad, i den Kongelige Residentz-Stad Kiøbenhavn, gjøre vitterligt, at os ved Skrivelse af 26 August sidstleden fra det Kongelige Danske Cancellie er tilmeldt, at, som den Fremgangs-Maade, der ved andre Lauge er brugelig, ikke af det forenede Pram- og Steenfører-Laug i Contraventions-Tilfælde kan iagttages, da Lauget ikke forud kan vide, naar en uberettiget Pram eller Baad bliver at antreffe, og følgelig ikke heller i Forveien er i Stand til at forsyne sig med Politiets Assistance til at anholde den, ligesom den Paagieldende og, ifald Politiet dertil først skulde hentes, vilde imidlertid finde overflødig Leilighed til at undvige, saa at Anholdelsen saaledes aldrig kunde iverksættes, saa bør det, i Overensstemmelse med Laugs-Artiklernes 1 og 8 §, være Laugets Formand og hans Adjungerede tilladt, enten selv eller ved Laugets Pram-Folk, at anholde og til Bolverket fast-

giøre enhver uberettiget Baad, eller Pram, som enten ved Toldboden, eller i Canalerne maatte betreffes, at fare til Fornærmelse for Lauget, dog under den Betingelse, at Formanden strax skal giøre Sagen anhängig til Paakiendelse ved Politiekammeret, hvilket til alle Vedkommendes Efterretning herved bekiendtgøres.

(Laugs-Articler [etc.] For det foreenede Pram- og Steenfører-Laug i Kiøbenhavn, Kbh. 1789)

Særlig problematisk bliver kancellistilen naturligvis når en myndighed skriver direkte til den enkelte borger. I 1959 ønskede en ældre dame i en landkommune at vide om hun kunne få enkepension; fra amtskontoret fik hun da følgende svar:

I en hertil indsendt skrivelse af 16. f.m. har De forespurgt, hvorvidt De er berettiget til pension i henhold til lov nr. 70 af 13. marts 1959 om pension til enker m.fl.

I denne anledning skal man meddele, at De ikke umiddelbart er berettiget til pension i henhold til ovennævnte lov, idet navnlig bemærkes, at lovens § 1, stk. 1, nr. 3, ikke kan bringes i anvendelse, idet den forudsætter, at De ved det fyldte 55. år oppebar løbende understøttelse i henhold til lovens § 15, stk. 3, tidligere forsorgslovens § 282. Det tilføjes, at der herefter kun er mulighed for at bevilge Dem pension i henhold til undtagelsesbestemmelserne med godkendelse af det i folkeforsikringslovens § 1, stk. 5, omhandlede udvalg.

Selv om syntaksen her er forholdsvis enkel — med 3 punktummer har man svigtet den gamle periodestils ideal — blev denne skrivelse dog citeret i Folketinget som et afskrækkende typeeksempel på kancellistilen. Folketingsmedlem Peter Nielsen oplyste at den ældre dame havde haft “det held, at hun kunne få en skriftklog til at oversætte det for sig. Skrevet på almindelig dansk fyldte det samme med de rent praktiske henvisninger ikke det halve”. Hertil replicerede indenrigsminister Søren Olesen: “I det fremførte eksempel synes jeg egentlig kun, der mangler en slutning, der skulle være gået ud på at meddele vedkommende ældre dame, hvor hun kunne henvende sig — i dette tilfælde på sit socialkontor — og få nærmere oplysning; så havde for mig at se det hele været i

orden." At denne vigtige vejledning mangler er en uomtvistelig fejl ved amtskontorets brev; og naturligvis kan man yderligere pege på nogle stivheder i det sproglige udtryk: *forespurgt hvorvidt* kunne med held ændres til *spurgt om*, og *idet navnlig bemærkes at* og *Det tilføjes at* kunne stryges og det følgende ændres til en hovedsætning — men desværre meddelte Peter Nielsen ikke hvordan den forbedrede skrivelse lød. Trods vagheden er hans anke over "mandarinsproget" dog et typisk udtryk for et stadig mere udbredt syn på myndighedernes sprog; fx har partiet Venstre i 1971 vedtaget et programpunkt om afskaffelse af "den knudrede og uhensigtsmæssige kancellistil".

Mette Madsens spørgsmål til statsministeren (s. 61) gjaldt to områder: lovgivningen og henvendelser til borgerne. Answeret for *lovsproget* har siden folkestyrets indførelse ligget hos Rigsdagen. Stort set har sproget i lovene fulgt med i den almindelige sproglige udvikling, men med mellemrum er dets tilbøjelighed til at hænge fast i kancellistilen blevet kritiseret. På adskillige folketingsmedlemmers vegne spurgte Herman Trier således i 1891 om konseilspræsidenten ville "virke for, at der ved Udarbejdelsen af Lovforslag mere end hidtil tages Hensyn til Modersmaalets Krav i Retning af Renhed i Ordvalget, strængt rigtig Sprogbrug og Almenforstaaelighed"; i forbindelse hermed foreslog Trier at oprette "en blivende Institution, som havde til Opgave at varetage denne Side af Lovgivningen". Dette forslag blev realiseret i 1895, da Rigsdagen nedsatte et stående tremandsudvalg "for Loves sproglige Affattelse". Men sprogudvalget fik ikke ret til at ytre sig om et lovforslag før det var fremsat i Rigsdagen, og det måtte kun henvende sig til det særlige udvalg der var nedsat i vedkommende sag. Adskillige, deriblandt J. K. Lauridsen, fandt at sprogudvalgets stilling var mislig, "særlig hvis man vil fortsætte med som hidtil at gennemføre alle Love i de sidste 10 Dage af Marts Maaned". Sprogudvalgets indflydelse blev da også omtrent lig nul, og i 1918 blev det ophævet. I den følgende menneskealder drøftede man jævnlig en bedre lovforberedelse, eventuelt gennem et lovråd efter svensk mønster. Udfaldet blev at der i 1958 oprettedes en særlig afdeling af

Justitsministeriet med den opgave at rådgive de andre fagministerier under udarbejdelsen af lovforslag. Denne tekniske bistand omfatter også sprogformen, og lovafdelingens erfaringer førte i 1969 til at Justitsministeriet i samarbejde med Dansk Sprognævn udsendte en vejledning om lovsproget. Grundsynet heri er at "Ved den sproglige formulering af love og andre retsfor skrifter må man have for øje, at enhver, som teksten henvender sig til, let skal kunne læse og forstå den".

I de *administrative* myndigheders skrivebrug er der ifølge sagens natur en betydelig inert i. De der ansættes på et offentligt kontor må lære at skrive kontorets breve, og det har de hidtil lært ved at se hvordan kontoret plejer at skrive; individuel frihed ville uvægerlig føre til svingende praksis og deraf flydende fortolkningsproblemer. Fra styrelse til styrelse forekommer, efter sigende, karakteristiske variationer, som imidlertid kun forvaltningens egne folk lægger mærke til. En mere omfattende sproglig reform måtte inden for den enkelte styrelses rammer vistnok kræve en meget særpræget viljefast chef — eller for administrationen som helhed et centralt organ med væsentlig indflydelse på oplæring og videreuddannelse af det administrative personale. Et sådant organ er Danmarks Forvaltningshøjskole, der blev oprettet i 1965, og hvis undervisning bl.a. omfatter lovteknik og udformning af administrative skrivelser.

Nogen virkning af Justitsministeriets sproglige vejledning sporede imidlertid ikke umiddelbart i forvaltningens brevstil. I oktober 1971 tog Folketingets ombudsmand så problemet op, idet han fremhævede at skrivelser fra administrationen til borgerne "må formodes at blive opfattet som udtryk for myndighedernes holdning til klager, ansøgere m.fl.; skrivelsernes tekst bør derfor ikke alene være let at læse og forstå, men den sproglige form bør også være venlig eller hensynsfuld". Til disse synspunkter sluttede Statsministeriet sig i en skrivelse af 25. februar 1972 til samtlige øvrige ministerier og henledte samtidig, ligeledes efter ombudsmandens ønske, deres opmærksomhed på sprog cirkulæret. Man kan undre sig over at det skulle blive nødvendigt at minde forvaltningen om eksistensen af en officiel borgervenlig stilistik; men man må se i

øjnene at hverken Statsministeriets påmindelse eller en tilsvarende, som Indenrigsministeriet i marts 1972 udsendte til amtsråd og kommunalbestyrelser, har nogen udsigt til fremgang, hvis ikke forvaltningens personale er enig i målsætningen og forstår at omsætte den meget kortfattede og alment holdte vejledning til praksis. Under indtryk af begivenhederne fandt Dansk Sprognævn at tiden måtte være inde til et nyt initiativ, og et samarbejde med Danmarks Forvaltningshøjskole kom i stand, således at sprognævnet — foreløbig som et forsøg — stiller en konsulent til rådighed i forbindelse med undervisningen i lovteknik.

I nutidens love og administrative skrivelser spiller den lange sætningsperiode ikke nær så stor en rolle som tidligere. Blandt kancellistilens ejendommeligheder er en af de mest generende nok den som først i 1936 blev fremhævet af Blinkenberg (s. 108), nemlig forkærligheden for at ophobe underordnede bestemmelser foran et substantiv, fx "som følge af de i medfør af lov om styrelsen af kommunernes skolevæsen og af virksomhed efter lov om fritidsundervisning m.v. fastsatte regler om befordringsgodtgørelse til visse grupper af uddannelsessøgende". En anden påfaldende unode, gennem mange år energisk påtalt af udskrivningschef Eiler Sand, er den umådeholdne brug af vendinger som *det bemærkes*, *det tilføjes* o.l., der oftest er uden egentlig mening i sammenhængen (jf. ovenfor s. 66) og derfor virker som ren fyldekalk. Men lad et konkret eksempel vise hvordan en eksisterende lovparagraf vil kunne omsmeltes i den officielle vejlednings støbeske. Det gælder § 42 i lov om offentlig forsorg af 31. maj 1961; den faktiske ordlyd står i venstre kolumne, den omredigerede i højre:

§ 42. Hvis en person er forfalden til misbrug af alkohol og der fra hans families eller andre pårørendes side eller fra politiet, anden offentlig myndighed eller en læge sker henvendelse til det sociale udvalg om at undergive ham kur for

§ 42. Hvis en person er forfalden til misbrug af alkohol, kan hans familie eller andre pårørende eller politiet, en anden offentlig myndighed eller en læge anmode det sociale udvalg om at undergive ham kur for alkoholisme. Såfremt den på-

alkoholisme, kan udvalget, såfremt pågældende ligger familie eller pårørende til byrde og det må antages, at han ikke vil kunne klare sig uden hjælp, hvis den hidtil fra privat side ydede understøttelse bortfalder, forlange, at pågældende skal underkaste sig en afvænningskur, dog at dette i alle tilfælde skal være anbefalet af en læge. Afviser pågældende dette, eller overholder han ikke de af vedkommende ambulatorium, behandlingshjem eller læge givne kurmæssige forskrifter, kan det sociale udvalg, når det anbefales af vedkommende embedslæge, lade ham indlægge på en til sådan behandling godkendt institution eller institutionsafdeling eller eventuelt på et sygehus, herunder også psykiatrisk afdeling, hvor han kan tilbageholdes i indtil 1/2 år. Såfremt han derefter ikke følger en i fortsættelse af indlæggelsen etableret ambulans behandling, kan fornyet indlæggelse dog finde sted i 1 år. Anbringelse i henhold til nærværende bestemmelse kan kun finde sted på en af socialministeren til sådan behandling godkendt institution.

gældende ligger familie eller pårørende til byrde, og det sociale udvalg skønner, at han ikke vil kunne klare sig uden hjælp, hvis den understøttelse, der hidtil er ydet fra privat side, falder bort, kan udvalget da forlange, at han underkaster sig en afvænningskur. Dog skal dette i alle tilfælde være anbefalet af en læge. Hvis patienten nægter at lade sig behandle, eller hvis han ikke overholder de kurmæssige forskrifter, har han fået af ambulatorium, behandlingshjem eller læge, kan det sociale udvalg lade ham indlægges til tvungen behandling, når embedslægen anbefaler det. Patienten indlægges da på en institution eller institutionsafdeling, der er godkendt til sådan behandling, eller eventuelt på et sygehus (herunder også psykiatrisk afdeling) og kan tilbageholdes der i indtil 1/2 år. Såfremt han derefter ikke følger en foreskrevet ambulans behandling, kan han indlægges på ny i indtil 1 år. Tvangsindlæggelse i henhold til denne bestemmelse kan kun finde sted på en institution, som socialministeren har godkendt til behandling af alkoholikere.

Den faktiske lovtekst byder indledningsvis på en periode der tør siges at være tro mod det klassiske ideal (jf. s. 63): de tre betingelser er anbragt nøjagtig hvor de logisk hører hjemme; lovens forfatter har på én gang stringent og elegant udnyttet sprogets muligheder for placering af de sætningsformede biled,

nemlig i spidsen som "fundament", i midten på "neksusadverbial"ets plads, og i slutningen som "indholdsadverbial", og perioden fremtræder herved i en fin æstetisk balance. Den intellektuelle anstrengelse ved læsningen af en sådan periode havde for ældre tiders embedsmænd en saglig værdi: "I Embedsskrivet især" mente Fr. Stoud "skader det ikke at pålægge Læseren en mild Tvang til at holde Opmærksomheden ved det, vi have at sige. Og jeg seer ikke, hvorfor man skal tildryppe ham Indholdet draabevis og ikke troe ham i Stand til at svælge en Mundfuld paa engang. Embedsskriver ere ikke Læsebøger for Børn" (s. 216). Men denne stilopfattelse har næppe mange tilhængere i dag. Det må erkendes som en ulempe ved den citerede periode at de led der grammatisk og betydningsmæssigt bærer hovedsætningen ("kan udvalget . . . forlange") er skilt fra hinanden af ikke mindre end 30 ord. Den korrekte saglige forståelse behøver heller ikke at lide skade ved at perioden brydes op i flere selvstændige sætninger, sådan som i den reviderede tekst.

Af de øvrige ændringer skal følgende fremhæves: Omfangsrige foranstillede adled til substantiver er gerne flyttet hen bag kerneleddet, som når "den hidtil fra privat side ydede understøttelse" er ændret til "den understøttelse, der hidtil er ydet fra privat side". Upersonlige udtryk er normalt udskiftet med personlige, fx er "Hvis der fra hans families side sker henvendelse til det sociale udvalg om (osv.);" ændret til "kan hans familie anmode det sociale udvalg om (osv.);"; "det må antages" er ændret til "det sociale udvalg skønner"; "når det anbefales af vedkommende embedslæge" er ændret til "når embedslægen anbefaler det"; og "kan fornyet indlæggelse finde sted" er ændret til "kan han indlægges på ny". Samtidig undgår man nogle abstrakte substantiver (*henvendelse, indlæggelse*) og nogle passivkonstruktioner (*anbefales af*), der unødigt bidrager til at udviske forestillingen om hvem den handlende (ansvarlige) er. Der vil dog ikke være mening i at udrydde alle sådanne vendinger. I passivkonstruktionen "dog skal dette være anbefalet af en læge" er det *sagen* der er i brændpunktet, ikke personen, og da navnlig ikke en bestemt person, men kun "en (dvs. en hvilken som helst) læge"; i sætningen "Patienten

indlægges" er det unødvendigt at gentage fra den foregående at det er det sociale udvalg der handler i sagen, tværtimod er det handlingens genstand (patienten) der er udsagnets vigtigste led. Vendingen "Tvangsindlæggelse kan finde sted" er abstrakt og upersonlig, men tjener et formål: her er det kun handlingen som sådan det gælder, og hverken den handlende person eller den person handlingen rammer har nogen aktuel interesse. — En mere talesprogsnær omskrivning af samme paragraf har Erik Hansen præsenteret i *Hvem Hvad Hvor* 1972, s. 208.

Den justitsministerielle vejledning tager officielt kun sigte på "sproget i love og andre retsfor skrifter", men det er tydeligt — og ganske rimeligt — at den almindeligt opfattes som rettesnor også for forvaltningen, både den statslige og den kommunale; og på længere sigt kan den vel også få betydning for anklageskrifter og domme (von Eyben 1971). De foreløbige erfaringer fra sprognettets samarbejde med forvaltningshøjskolen tyder på at de yngre akademikere er velvilligt indstillede; men at *de* bliver overbevist om den nye stils fortræffelighed er ikke nok, for hjemme i deres eget kontor risikerer de at forarge deres foresatte, som har den endelige afgørelse. Det vil altså være af vital betydning at sprognettet får lejlighed til at medvirke også ved chefskurserne. Alt i alt gør man utvivlsomt klogt i at indstille sig på en langsom proces; det er betydelig mere krævende at lægge sin stil om end at rette sig mekanisk efter fx en ny regel om at navneord skal skrives med småt. Og man kan i denne sammenhæng notere sig at også Folketingets medlemmer i bestemte situationer føler sig forpligtede til at anlægge kancellistilens embedsdragt; et typisk forslag til dagsorden (stillet af Hanne Reintoft) lyder således:

Idet folkettinget bemyndiger undervisningsministeren til ved den i lov om universiteternes styrelse § 11, stk. 1, omtalte fastsættelse af regler om valg af medlemmer til poster i universitetsorganerne at se bort fra de i den pågældende udvalgsbetænkning indeholdte retningslinjer for valg måden, opfordrer tinget ministeren til at udforme de nævnte regler således, at der for hvert enkelt universitet tages hensyn til det pågældende studenterråds forslag til valg måde.

Tinget går herefter over til næste sag på dagsordenen.

Mon et folketingsmedlem, der formår at exprimere sig således, vil være den første til at tage anstød af en lovparagraf i samme stil?

Hvis imidlertid Justitsministeriets vejledning ad åre virkelig efterleves, vil kancellistilens fjender have god grund til at glæde sig. Men paradoksalt nok bør dens venner ikke fortvivle; alle der med indsigt har skildret kancellistilen, fra Stoud til von Eyben, har været enige om at den må følge med i sprogets almindelige udvikling: "Når alt kommer til alt" konkluderer von Eyben, "adskiller juridisk stil sig ikke meget fra anden klar og koncis sprogbrug" (1967, s. 535). Målet er fastholdt, det er kun midlerne der er ændret; der er intet til hinder for at lov- og embedssproget også i sin nye form kan være hvad det bør: "den rene Sagligheds sproglige Iklædning" (Blinkenberg s. 112), lidenskabsløst og lige langt fra det alderdommelige og det moderigtige.

Heri ligger dog ingen garanti for at ethvert kompliceret sagforhold kan fremstilles som letgennemskueligt, heller ikke i breve til den enkelte borger. I sit sobre svar på Mette Madsens spørgsmål i Folketinget tilstod statsminister Jens Otto Krag da også sine tvivl om at problemet nogen sinde helt kan løses: "der må ikke i lovens tekst være tilfældigheder og unøjagtigheder, og det kan altså somme tider gøre forståelsen af dens paragraffer lidt sværere".

Litteratur

Franz Blatt: Under vor Haand og Segl (Kbh. 1943).

Andreas Blinkenberg: Kancellisproget (Sprog og Kultur 4, 1936, s. 104—12).

Kaj Bom: Dansk i dag (Kbh. 1955), s. 64—72.

Paul Diderichsen: Dansk prosahistorie I, 1 (Kbh. 1968), s. 67—106.

W. E. von Eyben: Juridisk stil og sprogbrug (Juridisk Grundbog, 2. udg., Kbh. 1967, s. 497—535).

samme: Sprogbrugen i procesdokumenter (Juristen 1971, s. 247—49).

A. Fræmohs: Lidt om moderne dansk Kancellistil og Kancellisprog (Danske Studier 1922, s. 127—40).

Erik Hansen: Ping- og pampersprog (Kbh. 1971).

- Julius Hylling*: Haandbog for practiske Jurister (Odense 1863), s. 343—45, 349—85, 506—17.
- Olaf Johansen*: Rationalisering af statsadministrationen (Danmarks Forvaltningshøjskole 1969, duplikeret), s. 93—96.
- Allan Karker*: Alle vi pinger og pampere (Aarhuus Stiftstidendes kronik 17. oktober 1971).
- L. Moltesen*: Rigsdagens "Sprogudvalg" (Årbog for nordisk målstræv 4, 1941, s. 66—68).
- Jens Møller*: Udvalget for loves sproglige affattelse (Den danske Rigsdag 1849—1949, IV, Kbh. 1949, s. 54—55).
- Eiler Sand*: Kancellistilens Afskaffelse og andre Forvaltningsreformer (Samraadet 1944, s. 64—66, 70—71, 78—81).
- samme*: Kancellistilen bør afskaffes straks (Samrådet 1963, s. 131—34).
- samme*: Kancellistilen bør afskaffes nu (Juristen 1971, s. 314—16).
- samme*: Kancellistilens afskaffelse efter ombudsmandens indgriben (Advokatbladet 1972, s. 29—36).
- Peter Skautrup*: Det danske sprogs historie I—IV (Kbh. 1944—68) §§ 33 B, 41 C, 72 B, 85 B.
- Frederik Stoud*: Om Skrivemaaden i Embedssager (2. opl., Kbh. 1819) [1. opl. udkom 1816 under pseudonymet Frederik Cortsen].
- Herman Trier*: Lovsproget (Vor Ungdom 1891, s. 356—68; optrykt i Pædagogiske Tids- og Stridsspørgsmaal, Kbh. 1892, s. 329—45) [identisk med Triers hovedtale i Folketinget 1891].
- Rigsdagstidende*. Forhandlinger paa Folketinget 1890—91, sp. 3564, 3788—3810 (Trier, Estrup m.fl.); 1894—95, sp. 519—32, 1079—97 (Trier, J. K. Lauridsen m.fl.).
- Folketingstidende*. Forhandlingerne 1959—60, sp. 3585—89 (Peter Nielsen, Søren Olesen); 1969—70, sp. 1728 (Peter Nielsen); 1970—71, sp. 821—22 (Hanne Reintoft); 1971—72, sp. 2320—24 (Mette Madsen, J. O. Krag).
- Ministerialtidende A* 1969 nr. 224 (Justitsministeriets vejledning); 1972 nr. 70 (Statsministeriets rundskrivelse).

